

A pálutcai fiúk
Regény kis diákok számára
Írta Molnár Ferenc. Budapest.

Molnár Ferencnek címbeli könyvéről igen elismerő sorokat olvastunk, sőt némelyek az újabb ifjúsági irodalom valódi gyöngyének mondták ezt a könyvet. Éppen azért kíváncsian vettük kezünkbe a pálutcai fiúk regényét. Be kell vallanunk, hogy érdeklődéssel, sőt élvezettel olvastuk végig. Élveztük a könyvnek kedves, érdekes, megindító meséjét, hol derült, vidám, hol megható vagy humoros hangulatát.

Meséje mindenképen leköti, sőt mi több izgatja az ifjú olvasó képzeletét, ami talán már túllő a megengedett célon. A Pálutcában van egy kerítéssel körülzárt üres telek a pesti iskolás fiúk magyarságával a grund, ahol a pálutcai diákfiúk játszani, labdázni szoktak. A fiúk a megszeretett kis darab földön háborítatlanul, zavartalanul játszá a nagyok életét. Csakhogy nem sokáig. A *vörösingések*, akik a fűvészkertben ütötték fel tanyájukat, akiknek a félelmetes *Áts Feri* a vezérok, el akarják foglalni a pálutcai fiúk féltett birodalmát. Megízenik a háborút. A pálutcaiak elhatározzák, hogy megvédik a grundot s készülődni kezdenek. A vezér *Boka* megcsinálja a haditervet, parancsokat osztogat, rendeleteket ad ki. A többiek föltétlen engedelmességgel hódolnak meg a tekintélyes *tábornok* előtt. Kiválik a többiek közül a kis, szegény *Nemecsek*, az egyetlen közlegény az egész táborban, akit mindenki mellőz, akinek mindenki parancsol s aki mégis a legtöbb érdemet szerez magának a hadikészülődésekben. Megérkezik a csata napja. A grundon nagy izgalommal, de bátran, harcra készen várják a vörösingések támadását. Mindenki ott van, csak a szegény, kis *Nemecsek* nem jöhet el, mert halálos betegen fekszik otthon. Mikor társai érdekében a vörösingések táborában kémlelődött, háromszor a vízbe került, meghült. A vörösingések élükön *Áts Ferivel* megtámadják a grundot. *Boka* és bátor csapta hősiesen, elszántan védik magukat. Homokkal bombázzák az ellenséget, birokra kelnek vele. Egy pillanatban már-már úgy fordul, hogy a csata a vörösingések javára dől, amikor hirtelen megjelenik a csatatéren a nagybeteg *Nemecsek* s az ellenség vezérét hirtelen, meglepő támadással leterítve, eldönti a csata sorsát. A grund tehát meg van mentve, a vörösingések leverten menekülnek. A kis, eddig mellőzött *Nemecsek* iránt nagy a lelekesedés s azonnal megteszik közlegényből kapitánynak. A fiú is boldog, de ereje már egész fogytán van. Eszméletlenül viszik haza. A pálutcai fiúknál nagy az öröm, csak a kis, önfeláldozó beteg pajtás sorsa aggasztja a jó fiúkat. Mert állapota igazán veszélyes. Már utolsó

perceit éli, amikor Boka és több pajtása részvétellel jelennek meg halálos ágyánál. Nemecek meghal s a fiúhad búsan szétszéled. Boka, a győztes vezér szomorúan ballag egyes-egyedül a grundra, a diadal helyére. Ekkor megtudja, hogy a telken házat fognak építeni. Boka elcsügged arra a gondolatra, hogy hiába küzdött pajtásaival s „most először kezdett derengeni egyszerű gyereklelkében a sejtés arról, hogy tulajdonképpen mi is az élet, amelynek mindnyájan küzdő, hol bánatos, hol vidám szolgálai vagyunk.”

Letéve a könyvet kezünkől, érezzük, hogy az író a *szívével* írta regényét. Érezzük azt is, hogy a regény nemcsak gyönyörködtetésül, hanem okulásul, tanulságul is íródott. Ezt igazolják a regény egyes epizódjai (például az áruló és ismét megtért Geréb esete, Nemecek nagylelkűsége és önfeláldozása stb.), a jó barátság, nemes szív, egyenes gondolkodás, bátorság, okosság, ügyesség s más ilyen nemes gondolatoknak szembeszökő kidomborítása s kivált a rokonszenves, példára buzdító szép fiújellemek alkotása. Ilyenek a két vezér: Boka és Áts Feri, de leginkább Nemecek, ez a kedves, megható és tragikus sorsú fiújelem, akit a leggyöngédebb ecsettel, a legfinomabb s legközvetlenebb vonásokkal rajzol az író. Ő voltaképen a regény főhőse. Mindezek érzékenyen rezegteti meg az ifjú olvasó szívét s nemesítőleg hatnak rá.

De ezek mellett vannak aztán feltűnő hiányai: Egy ifjúsági regényből nem lett volna szabad a *hazaszeretet* és *vallásosság* gondolatait mellőzni. Pedig ezek egész érzésvilágunknak legerősebb motívumai. Kell, hogy a gyermek, ifjú lelkében ápoljuk őket. A hazaszeretet gondolatát ugyan elvétele érinti az író, amikor a grundot a hazához hasonlítja, amelyet épen úgy meg kell védenünk, de ez nagyon halvány vonatkozás. A vallásosság gondolata pedig teljesen *számúzve van* a könyvből, mintha az író szinte akarva kerülné ennek a gondolatnak az érvényesítését. Milyen szép alkalma lett volna az írónak például Nemecek halálában a vallásosság érzését legalább egy vonással kidomborítani! Így Nemeceknek, a kis rokonszenves diákhősnek sorsa siváron tragikus s vele úgyszólván a kifejlet sem válik megnyugtatóvá: míg a vallásosság vigasztaló gondolatával a kifejlet sokkal harmonikusabb volna s megnyugvást éreznénk. Így a regény csalódással végződik s ez fáj.

Még valamit. Sokszor, úgyszólván nap-nap után olvassuk, hogy az ifjúság képzeletét rossz irányba terelő könyvek milyen káros hatással vannak a gyermeklélekre Céltalan kalandvagyat, a különös, titokzatos iránt való hajlamot, de sokszor károsabb tulajdonságokat ébresztenek a gyermekben. Nem akarjuk ilyesmivel megvádolni Molnár könyvét. A regény tárgya a grundért, a játék helyért való gyerekháborúsdí nagyon kedves téma, amit érdekesen, nagyszerűen ki lehet aknázni a gyerek fantáziájának a foglalkoztatására, lelkének szórakoztatására,

szívének gyönyörködtetésére. De Molnár mégis túlságosan kiszínezi ezt a témát, kissé a gyerek képzeletének a rovására. Annyira intenzíven rajzolja az író ezt a gyerekháborút, – hogy a gyerek képtelen szabadulni a hasonló kalandokról való ábrándozástól vagy azoknak utánzásától. Mintha a pálutcai fiúk csatározása a grundért s a semmi mással való nem törődés az iskola rovására esnének s így nem befolyásolják föltétlenül kedvezően tanítványainkat. Az iskola a grund mellett egész mellékes valaminek tűnik fel; az írónak nem volt szándéka lekicsinyelni az iskolát, de az mégis háttérbe szorul. A tanulót ne szakítsuk el ennyire az iskolától.

Az író tárgyának nagy szeretetéből kifolyólag nem tud szabadulni bizonyos túlzásoktól, mik a valószínűség rovására esnek. *Ilyen* komolyan mégsem játszanak a mi gyerekeink. A gyerek, amit játszik, azt *komolyan* át is érzi, de a mi regényünk hősei még ennél is tovább mennek. Ilyen a halálos ágyból előkerült Nemecek megjelenése is a csata színhelyén. Jó fogás a hatáskeltésre, de nem igaz, nem természetes. A főeseménybe úgyszólván epizódként szövődik bele a *Gitt-egyletiek* szereplése, ami szerintünk a kerek, magában is kedves, érdekes meséből bátran kimaradhatott volna. Egy-két epizódja a diákhumor beleszővése akar lenni, de van köztük olyan is, mely kevésbé illik az egésznek hangulatába (a gittrágás!) Főösleges Nemesek halálának *túlságos* ecsetelése is. A diadal s a kis hő kimulása egyszerre történhetnék. A csata eldőlése után érdeklődésünk úgy is megcsappan s a többi már fáraszt. A diadal s Nemecek tragikus halála elég is lett volna végnek. De így Nemecek hiába halt meg, a fiúk hiába küzdöttek. Minek ez a bántó vég? Ez nem megnyugtató. Azzal a rámutatással az élet sivárságára az utolsó sorokban az író mintha egy kézvonással letörtené az ifjú lelkeről az élet reményébe, a küzdelmekbe vetett naiv hitnek a hamvát.

Őszinte ítéletet kell mondanunk a könyv illusztrációiról is, melyek semmi tekintetben sem illenek a Molnár színes történetéhez. Azok a képek eredetiség, gondos kidolgozás híjával vannak. Nincs semmi gondolat, érzés, nincs melegség vagy élet bennök. Nincsen lelkök, nem mondanak semmit. Pedig az ifjúsági könyvben épenséggel nem mellékes a kép szemléltető hatása.

Ludovicus